

FAKULTET
POLITIČKIH
N A U K A
PODGORICA

Socijalna Medicina

Nebojša Kavarić

nenok@t-com.me

**ZDRAVSTVENO
VASPITANJE**

PONAŠANJE I ZDRAVLJE

Zdravstveno
vaspitanje

- Ponašanje predstavlja skup elementa koji kreiraju odnose, aktivnosti i postupanje svakog pojedinca, grupe ili populacije

ZDRAVSTVENO VASPITANJE

Zdravstveno
vaspitanje

- „zdravstveno vaspitanje svaka kombinacija iskustva u učenju dizajnirana da predisponira, osnaži i podrži dobrovoljnu adaptaciju individualnog ili kolektivnog ponašanja koji vode zdravlju“.
- GRIN

DEFINICIJA SZO

Zdravstveno
vaspitanje

- Zdravstveno vaspitanje predstavlja skup iskustava i situacija koje u životu pojedinca, grupe ili zajednice mogu da dovedu do promjena njihovih vjerovanja, stavova i ponašanja u odnosu na zdravstvene probleme“.

ZDRAVSTVENO VASPITANJE

Zdravstveno
vaspitanje

- OBLAST KOJA POVEZUJE OBRAZOVANJE I ZDRAVLJE

CILJEVI OBRAZOVANJA ZA ZDRAVLJE

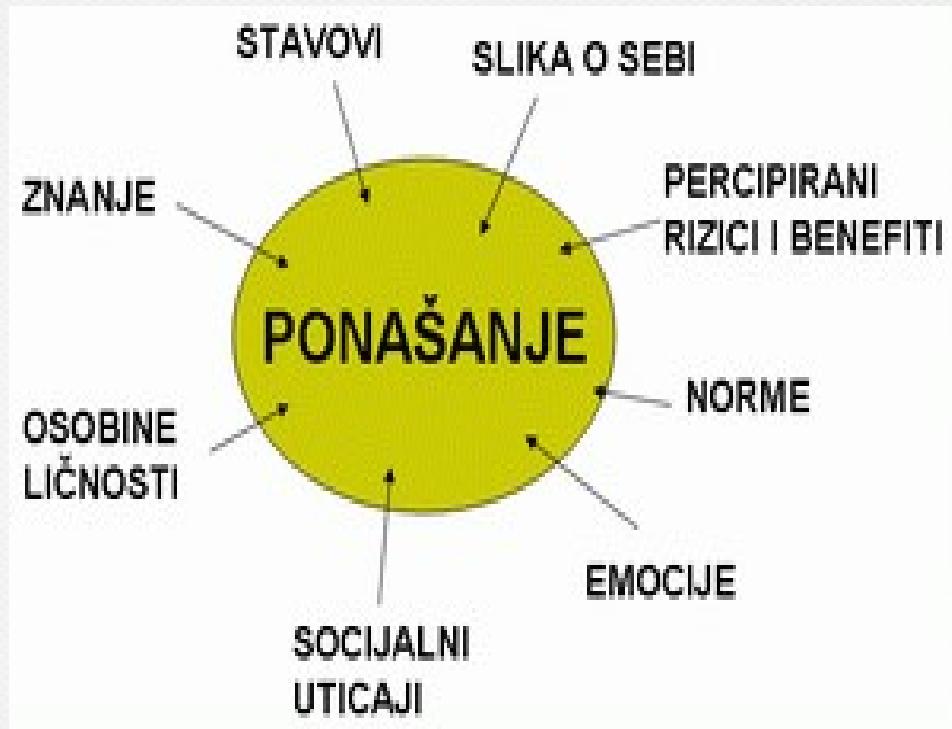
Zdravstveno
vaspitanje

- **1. Porast znanja kroz porast informisanja ili razvoj vještina.**
- **2. Povećanje vjere u sopstvene sposobnosti za efikasno izvršavanje zadataka.**

PORAST ZNANJA SE MOŽE VRŠITI KROZ DVA PRINCIPA

- **Formalno obrazovanje** (planirani, specifično usmjeren) - koji je specifično usmjeren ka sticanju znanja i vještina sa aspekta zdravstvenog vaspitanja, te je ovakav oblik obrazovanja sa nivoa institucija, organizacija i pojedinaca koji su posebno organizovani za rad na zdravstvenom vaspitanju.
- **Neformalno** (integriran u proces socijalizacije) obrazovanja, koji se sprovodi u okvirima nekih drugih edukacija, sa nivoa koji nije posebno organizovan za rad na zdravstvenom vaspitanju.

Zdravstveno
vaspitanje

POTENCIJALNO IZGUBLJENE GODINE ŽIVOTA

Zdravstveno
vaspitanje

- BROJ GODINA KOJE JE OSOBA MOGLA DA DOŽIVI (DO OČEKIVANOG TRAJANJA ŽIVOTA) DA NIJE PRIJEVREMENO UMRLA.

PREPORUKA JE DA SVAKI NACIONALNI PROGRAM ZA
PREVENCIJU BOLESTI MORA DA SADRŽI SLEDEĆE ZAHTIJEVE:

- smanjenje broja pušača za 10%, posebno među mladima,
- smanjenje broja gojaznih za 20%,
- unapređenje kvaliteta ishrane
- povećanje broja stanovnika koji sprovode redovnu fizičku aktivnost za 20%.

VASPITANJE ZA ZDRAVLJE U SISTEMU ZDRAVSTVENE ZAŠTITE

Zdravstveno
vaspitanje

- Vaspitanje za zdravlje predstavlja jednu od strategija zdravstvene politike, podjednako bitna kao i ostale za proces očuvanja i unapređenja zdravlje stanovništva.

ZDRAVSTVENO VASPITANJE I ZDRAVSTVENE USTANOVE

Zdravstveno
vaspitanje

- Zdravstveno vaspitna aktivnost se primjenjuje na svakom od nivoa zdravstvene zaštite u cilju očuvanja i unapređenja zdravlje, prevencije bolesti i smrti, smanjenju trajanja bolesti i komplikacije, kao i poboljšanju kvaliteta života.

MONITORING ZDRAVSTVENO-VASPITNIH AKTIVNOSTI

Zdravstveno
vaspitanje

- U CILJU PRAĆENJA REZULTATA ZDRAVSTVENOG VASPITANJA NEOPHODNO JE PREDHODNO DEFINISATI CILJEVE KOJE ŽELIMO POSTIĆI NAŠIM AKTIVNOSTIMA.

CILJEVI ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- **Bihevioralni** – kojima se precizira koje se ponašanje želi promijeniti i u kom smjeru.
- **Edukativno -kognitivni ciljevi** – kojima se perciziraju tema o kojima treba naučiti ljude.

DJELOVANJE ZDRAVSTVENOG RADNIKA U PROCESU ZDRAVSTVENOG VASPITANJA MOŽE BITI DVOJAKO I TO:

Zdravstveno
vaspitanje

- **posredno**, što podrazumijeva djelovanje svakog zdravstvenog radnika, a za šta nisu potrebna specifična znanja i vještine u ovoj oblasti.
- **neposredno**, kada se aktivnostima vaspitanja za zdravlje bave samo stručnjaci iz te oblasti, koji su posebno edukovani za sprovođenje navedenih aktivnosti. Neposredno djelovanje odnosi se na aktivnosti stručnjaka u oblasti vaspitanja za zdravlje.

ZADACI ZDRAVSTVENOG RADNIKA U PROCESU ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- **Upozna probleme ljudi na teritoriji na kojoj radi** (upozna se sa zdravstveno-vaspitnim potrebama stanovništva na nekoj teritoriji).
- **Upozna komponente ponašanja** svojih klijenata koji mogu da ugroze zdravlje i poveže ponašanje i zdravlje konkretne populacije.
- **Prepozna razloge konkertnog ponašanja** u smislu utvrđivanja vodećih faktora rizika koje determiniraju određenu vrstu ponašanja.
- **Pomaže ljudima da pronađu rješenje za svoje problem**, tražeći zajedno sa korisnicima metode prevazilaženja problema ponašanja.
- **Podržava klijente u njihovom odabiru rješenje za probleme**, koji su prilagođeni uslovima i njihovim mogućnostima.

NOVI IZAZOVI U RAZVOJU ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- Generalno osnaživanje promocije zdravlje kao bazične strategije zdravstvenog sistema.
- Jačanje edukacija kadra na primarnom nivou za rad u promociji zdravlja
- Realizacija vodiče dobre prakse za preventivne zdravstvene usluge i promociju zdravlja

KONKRETNE MJERE KOJE ĆE SE RAZVIJATI U OBLASTI PROMOCIJE ZDRAVLJA U NAREDNOM PERIODU

Zdravstveno
vaspitanje

- Sve mjere i aktivnosti koje se odnose na jačanje kapaciteta kojima će se unaprijediti promocija zdravlja u sistemu.

FAZE RAZVOJA ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- 1. ZDRAVSTVENA PROPAGANDA
- 2. ZDRAVSTVENO PROSVJEĆIVANJE
- 3. ZDRAVSTVENO VASPITANJE

ZDRAVSTVENA PROPAGANDA

Zdravstveno
vaspitanje

- Karakteriše period širenje informacija o nekom aktuelnom zdravstvenom problemu na različite načine (putem štampanog materijala, sredstava masovne komunikacija).
- Ovaj period predstavlja prvi period u razvoju i zadržao se do danas, mada se u poslednje vrijeme češće kombinuje sa ostalim metodama.

ZDRAVSTVENO PROSVJEĆIVANJE

Zdravstveno
vaspitanje

- Označava period koji karakteriše povećanje kvantuma znanja, što predstavlja nešto složeniji metod od zdravstvene propagande. U ovoj fazi zadatak je ne samo informisati populaciju o djelovanju nekog faktora rizika, već treba naučiti populaciju vezano za sve aspekte djelovanja, prevencije djelovanja i suzbijanja negativnih efekata nekog faktora rizika po zdravlje.

ZDRAVSTVENO VASPITANJE

Period u procesu razvoja zdravstvenog vaspitanja u kojem se aktivnosti ne završavaju samo širenjem informacija o zdravlju već aktivnim procesima učenja kroz iskustva, odnosno prevođenje znanja o zdravlju u željeni oblik ponašanja pojedinca i zajednice putem vaspitnog procesa formiranje i modifikacija ponašanja, korišćenjem **tri grupe faktora koji su značajne za proces formiranja i promjene ponašanja,**

Zdravstveno
vaspitanje

FAKTORI KOJI UTIČU NA FORMIRANJE I PROMJENU PONAŠANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- 1. PREDISPONIRAJUĆI
- OMOGUĆAVAJUĆI
- PODRŽAVAJUĆI

PREDISPONIRAJUĆI FAKTORI

- **Predstavljaju skupinu** faktora koje predhode formiranju ponašanja i odnose se na znanje, stavove i vjerovanja u jednoj populaciji.
- Značajni za formiranje i mijenjanje ponašanja, jer je lakše mijenjati određeno ponašanje ukoliko je određeni oblik ponašanja neprihvatljiv za konkretnu populaciju (negativan stav populacije prema nekom obliku ponašanja značajno uslovljava promjenu tog ponašanja). Veliki broj komponenti iz okruženja utiču na formiranje predisponirajućih faktora, posebno kultura jednog naroda, koja uključuje i tradiciju, običaje, navike itd.

OMOGUĆAVAJUĆI FAKTORI

Zdravstveno
vaspitanje

- su oni faktori koji olakšavaju ili otežavaju proces vaspitanja za zdravlje kroz pozitivne stavove sredine, resurse sredine i vještine pojedinca, koje mu omogućavaju da stečene vještine pretoče u zdravu praksu. Takvi faktori su:
 - 1. postojanje obučениh kadrova za zdravstveno vaspitanje,
 - 2. postojanje mjesta u zdravstvenim institucijama u kojima se može obavljati savjetovanje
 - 3. odnos sredine prema pojedinim oblicima ponašanja i sl.

PODRŽAVAJUĆI FAKTORI

- Ova grupa faktora omogućava prepoznavanje pravilnost i nepravilnost izbora puta, sistemom kazni i nagrada (kažnjavanje zbog nekog oblika ponašanja utiče na te oblike ponašanja, u smislu restrikcije ili ograničavanja).

PROCES ZDRAVSTVENOG VASPITANJA SE SASTOJI OD DVIJE

- **Zdravstveno - vaspitne dijagnoze**, koja ima za cilj utvrđivanje problema.
- **Zdravstveno-vaspitna intervencija** kao segment vaspitanja za zdravlje je kontinuirana aktivnost, usmjerena ka zajednici, sa jasno definisanim ciljevima, ciljnim grupama, edukativnim strategijama i orijentisana na osnovne zdravstvene probleme.

Zdravstveno
vaspitanje

PROCES ZDRAVSTVENOG VASPITANJA PODRAZUMIJEVA LOCIRANJE ODGOVORNOSTI

Zdravstveno
vaspitanje

- 1. INDIVIDUALNA I
- 2. KOLEKTIVNA ODGOVORNOST

DANAS SE RAZVIJA NOVI KONCEPT

Zdravstveno
vaspitanje

Koji ima zadatak da integriše individualne i socijalne odgovornosti, kao i da objedini uticaje svih elementa na zdravlje.

PRISTUPI U ZDRAVSTVENOM VASPITANJU

Zdravstveno
vaspitanje

- tradicionalni,
- tranzicioni i
- moderni,

ORIJENTACIJE ZDRAVSTVENO –VASPITNIH AKTIVNOSTI

Zdravstveno
vaspitanje

- 1. Orijentacije ka zdravlju
- 2. Orijentacija ka bolesti

ORIJENTACIJA KA ZDRAVLJU

Zdravstveno
vaspitanje

- Pozitivna orijentacija
- Usmjerenje ka cijeloj populaciji
- Podrazumijeva očuvanje okoline

ORIJENTACIJA KA BOLESTI

Zdravstveno
vaspitanje

- Negativna orijentacija
- Usmjerne ka konkretnoj bolesti
- Cilj je prevencija oboljenje ili komplikacija

NAMJERA VASPITANJA ZA ZDRAVLJE

Zdravstveno
vaspitanje

- **Pomoć u poboljšanju zdravstvenog stanja**, suštinska mjera unapređenja i očuvanja zdravlja.
- Da pomognu u **smanjivanju troškova u sektoru zdravstva**, vrlo značajna mjera zbog sveprisutnog rasta troškova zdravstvene zaštite.
- Da **uključi korisnika pozitivno i konstruktivno u proces** očuvanja zdravlja, kao mjera individualne odgovornosti pojedinca za sopstveno zdravlje.

USMJERENJE ZDRAVSTVENO-VASPITNIH AKTIVNOSTI

Zdravstveno
vaspitanje

- Određuju planirani pravac - CILJEVE zdravstveno-vaspitnih aktivnosti.
- Šta želimo da postignemo navedenim mjerama?

CILJEVI ZDRAVSTVENO-VASPITNIH AKTIVNOSTI

Zdravstveno
vaspitanje

- INDIVIDUALNI
- ZAJEDNIČKI

INDIVIDUALNI CILJEVI

1. Kognitivni ciljevi – usmjereni na obezbjeđenje određenog kvantuma informacija i znanja. Prema ovim ciljevima kreiraju se mjere i aktivnosti koje su usmjerene da informišu i povećaju kvantum znanja u populaciji u kojoj se sprovode.

Ovi ciljevi su ranije imali veliki značaj, ali su istraživanja pokazala da nisu presudni u promjeni ponašanja.

INDIVIDUALNI CILJEVI

Zdravstveno
vaspitanje

2. Afektivni ciljevi – usmjereni na podizanju svijesti o uticaju sopstvenog ponašanja na zdravlje, kao i uticaja ponašanja ljudi iz okruženja. Mjere i aktivnosti koje se planiraju prema ovim ciljevima, usmjerene su ka stvaranju ili izmjeni stavova o zdravlju i uticaja pojedinih faktora na zdravlje. Afektivni ciljevi su značajni za promjenu ponašanja i vrlo su teški za dostizanje.

INDIVIDUALNI CILJEVI

Zdravstveno
vaspitanje

3. Bihevioralni ciljevi – usmjereni na pripremu i donošenje odluke za promjenu ponašanja i realizacija te odluke, odnosno umjereni ka promjeni ponašanja. Ovi ciljevi se postižu kroz dostizanje predhodno navedenih ciljeva i vrlo su kompleksni.

ZAJEDNIČKI CILJEVI

- **Socijalni ciljevi** – usmjereni su ka ukupnom uticaju na unapređenje zdravlja kompletne zajednice. Mjere i aktivnosti, kreirane ka dostizanju navedenih ciljeva usmjerene su ka usvajanju ponašanja koje obezbjeđuje očuvanje i unapređenje zdravlja cjelokupne populacije.

CILJNE GRUPE ZDRAVSTVENO-VASPITNIH AKTIVNOSTI

Zdravstveno
vaspitanje

- **Zdravo stanovništvo,**
- **Stanovništvo sa rizičnim ponašanjem,**
- **Bolesni ljudi,**
- **Oporavljeni ljudi, (rekovalescenti)**
- **Zajednica - cjelokupno stanovništvo,**

OBLASTI DJELOVANJA ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- OPŠTE
- POSEBNE

Razlikuju se po mjestu i okolnostima pod kojima se realizuju

OPŠTE OBLASTI DJELOVANJA ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- Imaju nespecifičan pristup, mogu se realizovati za različite populacione grupe i mogu biti usmjerene ka različitim ciljevima.

POSEBNE OBLASTI DJELOVANJA ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- Zahtijevaju nešto drugačiji metodološki pristup za realizaciju, ali su iste po teorijskom supstratu i ciljevima.
- Razlikuju se po mjestima na kojima se sprovode, te su time različite i ciljne populacije.

POSEBNE OBLASTI DJELOVANJA ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- **Zdravstveno vaspitanje po školama,**
- **Zdravstveno vaspitanje na radnim mjestima,**
- **Zdravstveno vaspitanje u zdravstvenim organizacijama**
- **Zdravstveno vaspitanje u zajednici,**

POSEBNE OBLASTI DJELOVANJA ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- Iz navedenih oblasti vremenom su se koncipirale i neke druge oblasti kao što su:
- **seksualno ponašanje,**
- **vaspitanje u oblasti narkomanije,**
- **vaspitanje u oblasti ishrane**
- i druge, koje su koristile isti metodološki pristup.

MODELI SPROVOĐENJA ZDRAVSTVENO VASPITNIH AKTIVNOSTI

Zdravstveno
vaspitanje

- 1. SPECIJALISTIČKI
- 2. DISPERZNI

SPECIJALISTIČKI MODEL ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- Kao i u ostalim oblastima zaštite zdravlja specijalistički model podrazumijeva posebno edukovanog specijalistu koji će sprovoditi mjere zdravstvenog vaspitanja.
- Model je skup i za većinu sredina neprihvatljiv

DISPERZNI MODEL ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- Podrazumijeva aktivnosti u oblasti zdravstvenog vaspitanja koje sprovode različite strukture povezane sa sektorom zdravlja i obrazovanja, ali i nekih drugih oblasti.
- Pri tome kadar koji sprovodi navedene aktivnosti nije posebno edukovani , odnosno mjere ne sprovodi specijalista u oblasti vaspitanja za zdravlje.

DISPERZNI MODEL ZDRAVSTVENOG VASPITANJA

Zdravstveno
vaspitanje

- U slučajevima dispreznog sprovođenja zdravstvenog vaspitanja, jako je važno da postoji centralno postavljeno koordinaciono tijelo koji kreira osnovnu metodologiju za sprovođenje aktivnosti, jer se na taj način osigurava obezbjeđivanje standarda sprovođenja navedenih mjera.

DJELOVANJE ZDRAVSTVENIH RADNIKA U ZDRAVSTVENOM VASPITANJU

Zdravstveno
vaspitanje

- 1. POSREDNO
- 2. NEPOSREDNO

POSREDNO DJELOVANJE ZDRAVSTVENOG RADNIKA

Zdravstveno
vaspitanje

- Podrazumijeva da nije za intervenciju potrebna neka specijalna edukacija, već on djeluje u skladu sa standardizovanim znanjima i aktivnostima.
- Prema tome, ovim aktivnostima može da se bavi bilo koji zdravstveni radnik, jer je u toku svog formalnog obrazovanja imao edukaciju iz oblasti zdravstvenog vaspitanja.

POSREDNO DJELOVANJE ZDRAVSTVENIH RADNIKA

Zdravstveno
vaspitanje

- Sprovođenje aktivnosti zdravstvenog vaspitanja mora biti usklađene sa naučnim i stručnim zaključcima i jako je značajno da postoje **precizni standardi sprovođenja aktivnosti**, kako ne bi sprovođenje aktivnosti bilo neujednačeno.

NEPOSREDNO DJELOVANJE ZDRAVSTVENIH RADNIKA

Zdravstveno
vaspitanje

- Podrazumijeva da se zdravstveno-vaspitnom intervencijom bave posebni stručnjaci iz oblasti zdravstvenog vaspitanja i za sprovođenje neposrednih aktivnosti zdravstvenog vaspitanja neophodno je da postoji specijalistička edukacija.
- Ovim neposrednim aktivnostima mogu se baviti, isključivo, specijalisti iz oblasti javnog zdravlja

USLOVI ZA NEPOSREDNO DJELOVANJE ZDRAVSTVENOG RADNIKA

Zdravstveno
vaspitanje

- pružalac zdravstveno vaspitnih aktivnosti mora imati **specifična znanja i vještine**, odnosno da ima posebnu edukaciju za sprovođenje zdravstveno – vaspitne djelatnosti,
- da vlada **metodama prenošenja informacija i uticaja na znanje**, odnosno da ima odgovarajuće pedagoško umijeće,
- da **kreira poruke koje će biti konkurentne među** mnogo drugih poruka, koje su zanimljive.

ZADATAK ZDRAVSTVENOG VASPITAČA

Zdravstveno
vaspitanje

- **Razgovara sa ljudima.**
- **Povezuje ponašanje i zdravlje.**
- **Traži razloge za određene vrste ponašanja.**
- **Povezuje intervencije sa promjenom ponašanja**
- **Pomaže ljudima da definišu razloge nastanka nekih problema.**
- **Pomažu ljudima da nađu rješenje za svoje probleme.**
- **Hrabri ljude da izaberu ona rješenja problema koja najbolje odgovaraju njihovim uslovima.**

Social Medicine

Health For All

